

بر اساس جلد دوم کتاب «شریعتی به روایت اسناد ساواک» (تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، 1378) در میان اسناد مربوط به دکتر علی شریعتی، بارها از «نمایش ابودر» سخن رفته است؛ نمایشی که نخست در دانشگاه مشهد به اجرا درآمد؛ اما اجرای مجدد آن در حسینیه ارشاد، واکنش و پیگیری ساواک را به دنبال داشت. از آن جا که حسینیه ارشاد پایگاه فعالان عرصه اندیشه‌های دینی و مبارزاتی بود، برنامه‌ها و فعالیت‌های آن با دقت و وسواس خاصی زیر ذره‌بین ساواک قرار داشت.

تئاتر ابودر به روایت اسناد ساواک ضد تئاتر، بدون موزیک

■ الهام یوسفی

1. سند 30 خرداد 1351؛ سخنرانی علی شریعتی

[خیلی محرمانه] «نامبرده [علی شریعتی] در ساعت 18 روز 26 خرداد 51، سخنرانی خود را درباره اسلام‌شناسی آغاز کرد. ابتدا شمه‌ای درباره اهمیت هنر و نقش مهم تئاتر و نمایش در روحیه جامعه بحث کرد و گفت حسینیه ارشاد موفق شده است که این هنر ارزنده را به‌زودی برای شما نمایش دهد و خودم یکی دو بار این تئاتر را دیده‌ام و امیدوارم شما هم این نمایش‌نامه را ببینید...»

2. سند 6 تیر 51؛ جلسات درس و سخنرانی تشکیل شده در حسینیه ارشاد در طول هفته

[خیلی محرمانه] «...قرار شد در تاریخ 13 تیر 51، نمایش‌نامه ابودر غفاری به‌وسیله دانشجویان نمایش داده شود و به همین منظور قرار گردید گروه هنری کارتهای دعوت چاپ و به کسانی که کارت ورودی حسینیه را ندارند، بدهند.»

3. سند 7 تیر 51؛ سخنرانی علی شریعتی در حسینیه ارشاد

[خیلی محرمانه] «نامبرده بالا بعدازظهر روز 2 تیر 51 در تالار تبلیغ حسینیه منبر رفت... سپس به حضار توصیه نمود که برای دیدن نمایش‌نامه ابودر حتماً شرکت کنند. در این جلسه هیچ قید و شرطی نیست و ورود برای همه آزاد می‌باشد و مخصوصاً کسانی که عضو این حسینیه هستند، می‌توانند مقدار زیادی کارتهای ورودی را به هر کسی که می‌خواهند، بدهند؛ ولی بهتر است این کارتها به کسانی داده شود که از هر جهت صلاحیت شرکت در این برنامه را داشته باشند و فقط یک شرط دارد و آن این است که کسانی که می‌خواهند از این برنامه دیدن کنند، باید یک دوره کتاب مربوط به شرح

و همچنین سعی می‌کنیم که در این جلسه و جلسه بعد، برنامه درسی خود را در مورد قسمت‌های مختلف نمایش‌نامه ابودر بیان کنیم...»

7. سند 27 تیر 51؛ ضد تئاتر [محرمانه]

«آقای دکتر شریعتی در تالار اول حسینیه حاضر و قبل از شروع درس اسلام‌شناسی گفت: تصور می‌کنم بتوانیم هفته آینده نمایش‌نامه ابودر را به مرحله اجرا بگذاریم. این نمایش‌نامه ضد تئاتر است و دشمن را باید با سلاح خودش کوبید...»

8. اسناد 5 مرداد 51؛ باز هم تأخیر

[خیلی محرمانه] «دکتر شریعتی ضمن سخنرانی راجع به اسلام‌شناسی گفت: اجرای نمایش‌نامه ابودر به روز دوشنبه مورخه 2 مرداد 51 موکول شده است و قدری درباره شخصیت سلمان فارسی و بلال حبشی و عمار یاسر صحبت کرد و در این جلسه حدود سه هزار نفر حضور داشتند... و در تاریخ 30 تیر 51 دو قطعه تصویر که درواقع پیش‌پرده نمایش‌نامه ابودر می‌باشد، روی در ورودی طبقه اول حسینیه ارشاد چسبانده شده بود و روی آن‌ها مطالبی تحت عنوان الف: ابودر، او تنها زندگی می‌کند و تنها می‌میرد؛ او تنها برانگیخته می‌شود، ب: دشمنان اگر مرا در چهره یک‌یک گرسنگان تا همه زمان‌ها باز نشناسند، زودتر مرده‌اند و اگر بشناسند باز هم! (نویسنده: رضا دانشور؛ کارگردان: ایرج صغیری؛ بازیگران: صغیری، تفقد، اردیبهشت، شیرازی، صادقی و حاجی‌پور) نوشته شده بود. ضمناً به‌موجب تصمیم گردانندگان حسینیه ارشاد، برنامه مذهبی این حسینیه از تاریخ 30 مرداد الی 1 شهریور تعطیل خواهد بود. فقط روز شنبه مورخه

2 مرداد 51 نمایش‌نامه ابودر به معرض اجرا گذاشته می‌شود. [خیلی محرمانه] «نامبرده بالا بعدازظهر روز 30 تیر 51 جهت سخنرانی به حسینیه ارشاد آمد و ضمن صحبت گفت: «قرار بود امروز نمایش‌نامه ابودر اجرا شود؛ ولی به روز دوشنبه موکول شد و من امروز هم درباره شرح حال این مرد بزرگ اسلامی سخنرانی می‌کنم.» و آنگاه راجع به داستان زندگی ابودر و سایر اصحاب پیغمبر از قبیل سلمان فارسی و بلال حبشی و میثم تمار صحبت کرد و به گفتار خود پایان داد. شرکت‌کنندگان عده کثیری بودند.»

9. سند 9 مرداد 51؛ نمایش‌نامه اجرا می‌شود.

به 312 از 20 هـ 12 موضوع: اجرای نمایش‌نامه ابودر غفاری در حسینیه ارشاد قبل از اجرای نمایش‌نامه مذکور، ابتدا دکتر علی شریعتی از ساعت 20 الی 20:30 در طبقه اول حسینیه ارشاد درباره سرگذشت ابودر غفاری سخنرانی نمود و گفت: «ابودر تنها می‌میرد، تنها برانگیخته می‌شود، تنها زندگی می‌کند، در میان جمعیت بت‌پرست بر آن‌ها می‌شورد و در میان توفان بیابان بر روی شن‌های داغ جان می‌سپارد. او می‌گوید این کاخ سبزی که یزید می‌سازد، اگر از پول خودش است، اسراف می‌کند و اگر از مال دیگران است، خیانت می‌کند (کف زدن حضار). ابودر به‌خاطر دین، دو فرزندش را از دست می‌دهد.» پس از بیان مطالب فوق به‌وسیله شریعتی، نمایش‌نامه به شرح زیر آغاز شد: ابتدا پرده‌ها کنار رفت و چراغ‌ها خاموش شد و شخص سفیدپوشی که روبه‌روی منبر ایستاده بود، به‌وسیله نور سفید نشان داده می‌شد. او خود

«...آقای دکتر شریعتی در تالار اول حسینیه حاضر و قبل از شروع درس اسلام‌شناسی گفت: تصور می‌کنم بتوانیم هفته آینده نمایش‌نامه ابودر را به مرحله اجرا بگذاریم. این نمایش‌نامه ضد تئاتر است و دشمن را باید با سلاح خودش کوبید...»